

Tampere 3.11.2020

Asiantuntijakuuleminen eduskunnan Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto aiheesta hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Väestön liikkumisen edistämisessä suuri taloudellinen potentiaali

Vähäisen fyysisen aktiivisuuden, runsaan paikallaanolon ja huonon fyysisen kunnon yhteyksiä sairauksista aiheutuneisiin tai muihin yhteiskunnallisiin kustannuksiin selvitettiin Valtioneuvoston kanslian rahoittamassa TEAS-hankkeessa Liikkumattomuuden lasku kasvaa – vähäisen fyysisen aktiivisuuden ja heikon fyysisen kunnon yhteiskunnalliset kustannukset. Kyseisen tutkimuksen mukaan vähäinen fyysinen aktiivisuus, liikkumattomuus, aiheuttaa lisäkustannuksia terveydenhuollon suorissa kustannuksissa sekä tuottavuuskustannuksissa menetettyjen työpanosten osalta. Lisäksi liikkumattomuus aiheuttaa ikääntyneiden koti- ja laitoshoidon kustannuksia, syrjäytymisen kustannuksia sekä sosiaalietuuksien lisäkustannuksia. Tutkimus päätyi seuraaviin liikkumattomuuden aiheuttamiin vuosittaisiin lisäkustannuksiin: sairauksien aiheuttamat terveydenhuollon ja tuottavuuden kustannukset 4,4 miljardia euroa, ikääntyvän väestön koti- ja laitoshoidon kustannukset 150 miljoonaa euroa, tuloverojen menetys 2,8 miljardia euroa, työttömyysturvaetuudet noin 60 miljoonaa euroa sekä syrjäytymisen kustannukset vähintään 70 miljoonaa euroa. Yhteensä nämä vuosittaiset kustannukset ja tuottavuuden menetykset ovat noin 7,5 miljardia euroa. Vaikka kaikkien edellä mainittujen kustannusten laskennassa käytettäisiin pienimmän kustannusten laskennan mallia, päädytään 3,2 miljardin euron vuosittaisiin kustannuksiin ja tuottavuuden menetyksiin. Perustellusti liikkumattomuuden yhteiskunnallisten kustannusten säästöpotentiaalin voi sanoa olevan hyvin suuri. Lisäksi tulee muistaa, että Global Burden of Disease -verkoston laskelmien mukaan tulevaisuudessa Suomenkin terveydenhuollon suorien kustannusten on arvioitu kasvavan 29 % vuoteen 2030 ja 58 % vuoteen 2040 mennessä vuoden 2014 kustannuksiin verrattuna.

Liikunnan rahoituksen riittävyys, erityiset kipupisteet? Miten edistetään koko väestön liikunnan edistämistä ja vähennetään liikkumattomuuden kustannuksia? Nuorten urheilijoiden toimeentulo?

Liikuntapoliittisessa selonteossa ja hallitusohjelmassa on nostettu yhdeksi keskeiseksi liikuntapoliittiseksi tavoitteeksi koko väestön liikunnan ja liikkumisen edistäminen. Erityisesti tavoitellaan toimia terveytensä kannalta liian vähän liikkuvien aktivoimiseksi. Valtio talousarviota vuodelle 2021 haastaa edelleen koronapandemia aiheuttamina toisaalta talouden epävarmuus,

liikunnan harrastetoiminnan toteuttaminen ja riskiryhmien liikunnan ja liikkumisen toteutuminen korona aikana.

Koronapandemian vaikutukset liikkumiseen ja liikuntaan

Valtion liikuntaneuvoston hiljan julkaiseman selvityksen mukaan korona aikana suomalaisten liikkuminen ja liikunta on muuttunut, mutta muutokset vaihtelevat yksilöstä toiseen. Koronakevään yhteiskunnan sulkemisen aikana selkein liikkumisen vähentyminen nähtiin perusopetusikäisten kohdalla: keskimäärin 1.000-3.000 askelta vähemmän päivässä kuin kaksi keväällä 2018 LIITU-tutkimuksessa vastaavalla tavalla mitattuna. Muissa väestöryhmissä muutokset vaihtelevat suuresti jopa väestöryhmän sisällä. Korona ajan erityisenä piirteenä liikkumisen ja liikunnan osalta voisi pitää polarisoitumista: ne joiden liikkuminen on ollut vähäistä aikaisemminkin liikkuvat keskimäärin edelleen vähemmän, kun taas osa väestöstä on korona aikana pystynyt myös lisäämään liikkumistaan. Edellä mainituista syistä talousarviossa 2021 korostuu entisestään vähän liikkuvien väestöryhmien liikkumisen ja liikunnan turvaaminen. Vähän liikkuvien väestöryhmien osalta myös yhteiskunnalle aiheutuvat kustannukset ovat suurimmat. Aikaisemminkin terveytensä kannalta liian vähän liikkuvien tavoittaminen onnistuu parhaiten kunnallisella poikkihallinnollisella yhteistyöllä, toimenpiteiden ollessa liikuntaneuvontaa, liikunnan puheeksi ottamista, matalan kynnyksen ryhmiä ja vastaavia vähän liikkuvien palveluja. Näitä palveluja valitettavasti perinteisesti leikataan tiukan talouden aikoina, kuten nyt koronapandemian aikaan.

Poikkihallinnollisten toimien varmistaminen

Keskeinen liikkumisen edistämisen tekijä on poikkihallinnolliset rakenteet, joilla koko väestön liikkumista voidaan edistää. Valtion tasolla tätä tehtävää hoitaa Liikuntapoliittinen koordinaatioelin, jossa ovat edustettuna poikkihallinnollisesti kaikki keskeiset ministeriöt ja liikkumista edistävät toimijat. Kunnallisesti erityisesti poikkihallinnollinen liikkumisen edistäminen on osin jäänyt odottamaan sote-ratkaisua. Osin liikkumisen edistäminen poikkihallinnollisesti on heikentynyt viime vuosina, koska tuleva vastuukysymys liikkumisen edistämisen osalta ei ole ollut selkeästi tiedossa. Erityisesti terveytensä kannalta liian vähän liikkuvien ja heille suunnattujen liikkumiseen ja liikuntaan kannustavien palvelujen osalta olisi tärkeää, että kunnallinen poikkihallinnollinen koordinaatio olisi nykyistä merkittävästi vahvempaa.

Eri-ikäryhmille suunnattuja toimenpiteitä liikuntabudjetissa

Kuluvan hallituskauden uusi kohderyhmä ns. Liikumis-ohjelmiin on Ikääntyneiden osalta liikuntabudjettiin varattu 800.000 € ikäihmisten liikkumishankkeen pilotointiin. Lisäksi aikaisempien vuosien tapaan muiden liian vähän liikkuvien väestöryhmien liikkumista edistetään Liikunnallisen elämäntavan edistämisen -rahoituksella. Budjettiesityksestä ei käy ilmi em. kohderyhmille suunnattu budjetti vuosille 2021. Suhteellisen vähäiselle huomiolle liikuntabudjetissa jäävät erityisen vähän liikkuvat aikuiset, joille edeltävänä vuosina on rakennettu liikuntaneuvonnan ja elintapaohjauksen palvelupolkuja, joita kunnat, sairaanhoitopiirit ja muut toimijat nyt selkeästi purkavat kiristyvän talouden takia. Toisaalta näistä erityisen vähän liikkuvista aikuisista aiheutuu sekä kunnille että valtiolle suurimmat liikkumattomuuden kustannukset. Tämän takia heille kohdennettuihin toimiin (kuten liikuntaneuvonta kunnan, sairaanhoitopiirin ja järjestöjen rajapinnassa) tulisi panostaa, jotta viime vuosina tehty työ ei häviäisi kiristyvän kuntatalouden takia. Edelleen liikkumisen puheeksi ottamiseen ja elintapaohjaukseen /

liikuntaneuvontaan kannustavan verkkokoulutuksen integrointi osaksi kaikkia terveydenhuollon ja liikunnan tutkintoihin johtavaa koulutusta (lähihoitajista lääkäreihin ja liikuntatieteen maistereihin) vahvistaisi liikkumiseen kannustavan toimintamallin yleistymistä.

Kehitysehdotuksia Liikuntabudjetin osalta:

1. Terveytensä kannalta liian vähän liikkuville suunnattujen liikkumisen ja liikunnan palvelujen kehittäminen poikkihallinnollisesti (kuten liikuntaneuvonta, liikunnan puheeksi ottaminen).
2. Liikkumisen puheeksi ottamiseen ja elintapaohjaukseen / liikuntaneuvontaan kannustavan verkkokoulutuksen integrointi osaksi kaikkia liikunnan ja terveydenhuollon tutkintoja (lähihoitajista lääkäreihin ja liikuntatieteen maistereihin).

Tommi Vasankari

Prof., LT

johtaja

UKK-instituutti

tommi.vasankari@ukkinstituutti.fi

040-5059157